

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

LATINŠČINA

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

LATINŠČINA

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za latinščino
in grščino

Učni načrt za izbirni predmet**LATINŠČINA**

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA LATINŠČINO IN GRŠČINO
 dr. **Primož Simoniti**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, predsednik
Katja Pavlič Škerjanc, Zavod RS za šolstvo, strokovna tajnica
 dr. **Kajetan Gantar**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
 dr. **Matjaž Babič**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
 mag. **Marjan Kuralt**, Gimnazija Želimlje
Ksenija Geister, Škofijska klasična gimnazija Ljubljana – Šentvid
Nataša Homar, Gimnazija Poljane Ljubljana
Aleksandra Pirkmajer Slokan, OŠ Prežihovega Voranca Ljubljana
Barbara Šega Čeh, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Slavko Gaber**
 Za zavod **Alojz Pluško**

Uredila **Zvonka Labernik**
 Jezikovni pregled **Tine Logar**
 Oblikovanje **Tanja Radež**
 Prelom in tisk **Kočevski tisk d. d., Kočevje**

Prvi natis

Ljubljana, 2004

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
 Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1 : 78

UČNI načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega
 izobraževanja. Latinščina / [[pripravila] Predmetna
 kurikularna
 komisija za latinščino in grščino Primož Simoniti ... et
 al.] – 1. natis. – Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo,
 znanost in šport : Zavod RS za šolstvo, 2004

ISBN 961-234-348-9 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)
 1. Simoniti, Primož
 214667776

K a z a l o

1 Ime predmeta	5
2 Opredelitev predmeta	5
3 Cilji predmeta	8
3.1 Splošni cilji	8
3.2 Operativni cilji	8
4 Učne vsebine in standardi znanja	9
4.1 Jezik	9
4.1.1 Fonetika	9
4.1.2 Morfologija	9
4.1.3 Sintaksa	12
4.2 Kultura in civilizacija	12
5 Medpredmetne povezave	14
6 Didaktična priporočila	15
6.1 Uvod in splošna priporočila	15
6.2 Priporočila po sestavinah pouka	17
6.2.1 Pouk	17
6.2.2 Domače delo	18
7 Preverjanje in ocenjevanje znanja	18

Vertical line on the left side of the page.

Vertical line on the right side of the page.

1 IME PREDMETA

LATINŠČINA

2 OPREDELITEV PREDMETA

Latinščina se kot splošnoizobraževalni predmet poučuje v osnovni šoli in v obeh splošnoizobraževalnih gimnazijskih programih, v klasični gimnaziji in gimnaziji, tako javni kot zasebni.

Latinščina je v osnovni šoli drugi, izbirni jezik, za katerega se učenci odločijo v zadnjem triletju. Praviloma traja učenje 3 leta, od 7. do 9. razreda, po 2 uri tedensko (po 70 ur v 7. in 8. razredu in 64 ur v 9. razredu) in ima skupni obseg 204 ure. Vendar pa lahko učenec, ki ne dosega predvidenih standardov znanja, prej konča učenje latinščine. Kdor pa si sam pridobi ustrezno predznanje, se vanj lahko vključi tudi naknadno. Učni program latinščine v osnovni šoli je zasnovan tako, da pomeni samostojno, zaključeno celoto, ki omogoča pridobiti najbolj temeljno znanje jezika in vednost o rimski kulturi in civilizaciji. Hkrati je tudi podlaga za nadaljevalno učenje na klasični gimnaziji, ki pa ne temelji na konceptu nadgrajevanja učnih ciljev in vsebin, ampak predvsem na njihovem poglobljanju in širjenju.

Čeprav je latinščina v osnovni šoli le izbirni predmet, je njen izobraževalni in vzgojni pomen neprecenljiv. To dokazujejo tako njeni učni cilji kot tudi njena vloga v kulturno-civilizacijski zgodovini evropskega človeka.

- Latinščina je kot nekakšen metajezik idealna podlaga za spoznavanje splošnejših jezikovnih zakonitosti. Razumevanje, zakaj je neka oblika ali struktura v jeziku pravilna, namreč učinkovito razvija jezikovno samozavest, ki je odločilnega pomena za suvereno obvladovanje jezika.
- Latinščine danes ne govori noben narod več, zato neposredna govorna komunikacija tudi ni njen učni cilj. To jo bistveno ločuje od modernih tujih jezikov, pri učenju katerih je ustno sporazumevanje eden temeljnih učnih ciljev in tudi odločilno vpliva na način, kako se učimo, ter na vsebino in kakovost pridobljenega znanja. Latinščino se uspešno učimo le, če aktiviramo razumevanje na temelju abstraktnega mišljenja, znanje pa urejamo v hierarhično razvrščene sisteme. Avtomatizacija rabe na podlagi učenja z mehničnim ponavljanjem, ki je tako

bistvena za obvladovanje modernih jezikov, je pri učenju latinskega jezika omejena predvsem na obvladovanje morfoloških zakonitosti. Poleg tega je šolska latinščina vpeta v nek zgodovinski trenutek (knjižni jezik klasične dobe), ki absolutizira pojma jezikovne pravilnosti in napačnosti. Če za moderne jezike, materinščino in tuje, velja, da imajo tudi gramatikalno napačne oblike določeno komunikacijsko vrednost, to za latinščino, normirano s pravili zvrsti in obdobja ter nespremenljivo, nikakor ne drži. Besedne oblike in njihove kombinacije so ali pravilne ali napačne, kar je v jezikovnem pouku neprecenljivega pomena za privzganje natančnosti in doslednosti.

- Latinščina še izraziteje kot moderni jeziki razvija zavest o povezanosti jezikovnih pojavov s konkretnim družbenim, kulturnim in civilizacijskim okoljem. Klasično latinščino od današnje slovenščine in sodobnih tujih jezikov ločuje dvatisočletna razlika v življenjskih navadah govorcev in v njihovem načinu razmišljanja. Brez prilagoditve tedanjim miselnim vzorcem ne moremo razumeti izvirnega latinskega besedila, miselnih vzorcev antike pa ne moremo razvozlati, ne da bi spoznali antično kulturo in civilizacijo.
- Pa vendar latinščina ni mrtev jezik. Njena kulturno-civilizacijska moč in pomen se še danes posredno kaže v velikem številu dedičev, ki jih je pustila za seboj: romanske jezike namreč govorijo na najrazličnejših koncih sveta. Zaradi svojega kulturno-civilizacijskega pomena latinščina ni leksična osnova samo svojim neposrednim jezikovnim naslednikom, ampak tudi vsem tistim indoevropskim jezikom, s katerimi je prihajala v stik: germanskim, med njimi zlasti angleščini, v kateri je kar 50 odstotkov besed latinskega izvora, in slovanskim, v katerih so besede latinskega izvora večinoma sicer tujke, a njihovo število nikakor ni majhno. Znanje latinščine torej olajša razumevanje in učenje vseh tistih jezikov, ki so nam blizu geografsko in kulturno-civilizacijsko. Celo več, brez poznavanja latinskih leksičnih osnov je razumevanje in obvladovanje znatnega dela besedišča tujih jezikov pomanjkljivo celo ob avtomatizaciji rabe; to še v največji meri velja za latinizme oz. tujke latinskega izvora.
- Zahodna civilizacija je zrastle na dveh temeljih, na grško-rimski antiki in na krščanstvu, jezikovni medij obeh kulturno-civilizacijskih zgodovinskih kompleksov pa je bila in ostaja latinščina. Znanje latinščine, svetovnega jezika z dvatisočletno tradicijo, nam zato odpira neposredno pot v našo kulturno-civilizacijsko preteklost ter tako pomaga bolje razumeti naše izvore, s tem pa olajša in obogati tudi razumevanje življenja, ki ga živimo sedaj. Končni in najvišji cilj učenja latinščine je torej razumevanje izvirnih besedil, tako latinskih iz raznih obdobjev rimske književnosti (od 7. stoletja pr. Kr. do 5. stoletja po Kr.) kot srednjeveških, renesančnih in poznejših.

Latinščina je jezik tisoč let trajajočega rimskega imperija, pa tudi jezikovni medij za prenos grške kulture in civilizacije. Rim je namreč grško kulturo kot časovno in krajevno sicer omejeno, a vsebinsko in kakovostno intenzivnejšo od svoje avtohtone, vsrkal vase in se z njo spojil v enkratno in nedeljivo kvaliteto, ki jo danes razumemo pod pojmom antika in v katero segajo najgloblje civilizacijske korenine sodobnega človeka zahodnega sveta.

Latinščina je tudi po propadu rimskega imperija ostala komunikacijsko pomembna, saj je bila lingua franca srednjega veka in humanizma: uradni jezik Katoliške cerkve, šol in znanosti ter pogovorni jezik evropskih izobražencev. Tudi književnost srednjega veka je še latinska, tako cerkvena kot posvetna, prav tako pretežni del humanistične književnosti. Latinščina pa je ostala pomembna tudi v kulturi, znanosti in celo politiki novega veka vse do srede 19. stoletja. Znanstveni študij evropske zgodovine in slovenske kulturne preteklosti do tega obdobja je brez znanja latinščine povsem nemogoč.

- Latinščina je pomembna še danes, četudi neposredno le v zoženi vlogi. Znanstveno latinščino, mešanico latinščine in grščine, najdemo v terminologiji večine sodobnih znanosti, še zlasti pomembno mesto pa ima v medicini in farmakologiji, botaniki in zoologiji, veterini in kemiji ter v sodobnem pravu, katerega temelj je rimsko pravo.

Razumevanje kulturno-civilizacijskega in vzgojno-izobraževalnega pomena latinščine je temelj za opredelitev njenih učnih ciljev in za izbor učnih vsebin. Vendar so ti v osnovni šoli lahko doseženi le na ravni uvodnega, informativnega, animacijskega in motivacijskega spoznavanja; svojo polno, zaokroženo podobo dobijo šele v povezavi z nadaljevalnim učenjem latinščine v klasični gimnaziji.

3 CILJI PREDMETA

3.1 SPLOŠNI CILJI

V osnovni šoli ima učenje latinščine splošnoizobraževalen in poseben pomen, na temelju česar so zastavljeni cilji učenja in poučevanja.

Z učenjem latinščine si učenec razvija in krepi:

- jezikovno samozavest, saj si s spoznavanjem latinskega jezika in splošnih jezikovnih pojavov večja jezikovne zmožnosti;
- zavest o povezanosti jezikovnih pojavov s kulturno-civilizacijskim okoljem in s tem razumevanje drugačnih miselnih vzorcev;
- sposobnost razumevanja medsebojne časovne in prostorske povezanosti pojavov v našem kulturnem prostoru ter s tem kritičnost, objektivnost in tolerantnost;
- spoznavne sposobnosti, zlasti logično in abstraktno mišljenje;
- dobre delovne navade, zlasti sistematičnost in akribijo, ter pozitiven odnos do znanja in učenja;
- splošne kulturne in izobrazbene vrednote.

3.2 OPERATIVNI CILJI

Z učenjem latinščine učenec spoznava:

- temeljne zakonitosti latinskega jezika na vseh ravneh tako, da si pridobi najosnovnejše besedišče in tiste osnove latinske slovnice, ki mu omogočajo razumeti preproste citate v latinščini (iz antike in poznejših obdobjih) in lažja prirejena besedila;
- splošnejše jezikovne zakonitosti s posebnim poudarkom na besedišču, s čimer pogloblja svoje razumevanje materinščine in si olajša učenje modernih tujih jezikov;
- vrednote antike in antično misel s posebnim poudarkom na grški in rimski mitologiji, povezanost antike s slovenskim kulturnim prostorom in njen odločujoči vpliv na oblikovanje naše kulturne zavesti in civilizacije.

4 UČNE VSEBINE IN STANDARDI ZNANJA

4.1 JEZIK

4.1.1 Fonetika

Učne vsebine	Učni cilji in standardi znanja
Latinska pisava	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna latinsko abecedo.
Latinska izgovarjava: <ul style="list-style-type: none"> • Avtentična izgovarjava • Tradicionalna izgovarjava 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna glavne značilnosti obeh izgovarjav. • Učenec zna uporabljati tradicionalno izgovarjavo.
Latinski naglas	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec se nauči naglaševanja latinskih besed hkrati z učenjem besedišča.

4.1.2 Morfologija

Učne vsebine	Učni cilji in standardi znanja
Besedne vrste	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec zna besede razvrstiti v besedne vrste po pravilih latinske in slovenske slovnice ter besedne vrste poimenovati s slovenskimi in latinskimi imeni. • Učenec zna besede analizirati po njihovih kategorijah.
Samostalnik (substantiv): <ul style="list-style-type: none"> • Kategorije substantiva (sklon, število, spol) • Deklinacije: <ul style="list-style-type: none"> • Prva deklinacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma • Druga deklinacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma • Tretja deklinacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma • Četrta deklinacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma • Peta deklinacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna gramaticalne lastnosti latinskih substantivov do te mere, da: <ul style="list-style-type: none"> • jih sklanja, • analizira njihove oblike, • jih uporablja v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem kontekstu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino). • Učenec pozna samo tiste posebnosti v kategorijah in rabi substantivov, s katerimi se seznanjajo prek besedišča obravnavanih besedil.

<p>Pridevnik (adjektiv):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kategorije adjektiva (sklon, število, spol, stopnja) • Deklinacije: • Paradigme: <ul style="list-style-type: none"> • Prva in druga deklinacija • Tretja deklinacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna gramatikalne lastnosti latinskih adjektivov do te mere, da: <ul style="list-style-type: none"> • jih sklanja, • analizira njihove oblike, • jih uporablja v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem kontekstu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino). • Učenec pozna samo tiste gramatikalne značilnosti adjektivov tretje deklinacije, ki jih spoznava prek besedišča obravnavanih besedil. • Učenec pozna posamezne primere stopnjevanja pridevnikov.
<p>Zaimek (pronomen):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vrste <ul style="list-style-type: none"> • Osebni • Svojilni • Vprašalni • Oziralni • Kazalni • Kategorije • Paradigme 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna gramatikalne lastnosti latinskih zaimkov do te mere, da: <ul style="list-style-type: none"> • jih sklanja, • analizira njihove oblike, • jih uporablja v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem kontekstu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino). • Učenec takó pozna osebne zaimke in povratni osebni zaimek, svojilne zaimke in povratni svojilni zaimek, vprašalna zaimka <i>quis</i> in <i>qui</i>, oziralni zaimek <i>qui</i> in kazalni zaimek <i>is</i>.
<p>Števnik (numerale):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vrste <ul style="list-style-type: none"> • Glavni • Vrstilni • Kategorije • Paradigme 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna gramatikalne lastnosti latinskih števnikov do te mere, da: <ul style="list-style-type: none"> • jih sklanja, • analizira njihove oblike, • jih uporablja v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem kontekstu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino). • Učenec takó pozna glavne števnike od 1 do 100 in 1000 ter vrstilne števnike od 1. do 20.

<p>Glagol (verbum):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osebne oblike <ul style="list-style-type: none"> • Kategorije (oseba, število, čas, naklon, način; vid; prehodnost) • Neosebne oblike <ul style="list-style-type: none"> • Aktivni infinitiv prezenta • Tvorjenje: <ul style="list-style-type: none"> • Osnove (prezentova in perfektova) • Obrazila • Konjugacije: <ul style="list-style-type: none"> • Prva konjugacija <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma: <ul style="list-style-type: none"> • Aktivni glagoli • Druga konjugacija: <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma: <ul style="list-style-type: none"> • Aktivni glagoli • Tretja konjugacija: <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma: <ul style="list-style-type: none"> • Aktivni glagoli • Četrta konjugacija: <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma: <ul style="list-style-type: none"> • Aktivni glagoli • Posebni glagoli: <ul style="list-style-type: none"> • Paradigma: <ul style="list-style-type: none"> • Anomalni glagol <i>sum</i> • Anomalni glagol <i>eo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna gramatikalne lastnosti latinskih glagolov do te mere, da: <ul style="list-style-type: none"> • jih sprega, • analizira njihove oblike, • jih uporablja v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem kontekstu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino). • Učenec pozna od glagolskih osnov prezentovo in perfektovo. • Učenec pozna tvorjenje vseh osebnih oblik prezentove in perfektove osnove vseh konjugacij in navedenih anomalnih glagolov, uporablja pa zna glagole vseh konjugacij v naslednjih oblikah: v indikativu prezenta (aktiv, pasiv), v indikativu imperfekta (aktiv, pasiv), v futuru I. (aktiv, pasiv), v imperativu I. (aktiv) in v indikativu perfekta (aktiv). • Učenec prepoznava konjunktiv kot posamične oblike, ki jih zna prevesti v slovenščino v kontekstu obravnavanih besedil. • Učenec zna uporabljati glagole, ki jih spozna z besediščem obravnavanih besedil.
<p>Predlog (prepozicija)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec zna uporabljati naslednje predloge: <ul style="list-style-type: none"> • z akuzativom: <i>apud, ad, inter, ante, post, prope, per;</i> • z ablativom: <i>a /ab, cum, de, e /ex, pro;</i> • z akuzativom ali ablativom: <i>in, sub.</i>
<p>Vežnik (konjunkcija):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priredni • Podredni 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec zna uporabljati naslednje priredne veznike: <ul style="list-style-type: none"> • kopulativne: <i>et, -que, etiam, non modo ... sed etiam;</i> • disjunktivni: <i>aut;</i> • adverzativna: <i>sed, autem;</i> • kavzalni: <i>nam;</i> • konkluzivna: <i>ergo, itaque.</i> • Učenec zna uporabljati naslednje podredne veznike: <ul style="list-style-type: none"> • kavzalni: <i>quod;</i> • kondicionalna: <i>si, nisi;</i> • temporalni: <i>cum temporale;</i> • koncesivni: <i>quamquam.</i>
<p>Prislov (adverb)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna pomen tistih prislovov, ki jih spozna z besediščem obravnavanih besedil.
<p>Medmet (interjekcija)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec pozna pomen tistih medmetov, ki jih spozna z besediščem obravnavanih besedil.

4.1.3 Sintaksa

Sintaksa stavka

Učne vsebine	Učni cilji in standardi znanja
Stavčni členi	<ul style="list-style-type: none"> Učenec pozna stavčne člene in zna slovenske stavke analizirati do stopnje, ki je potrebna za dojemanje sintakse latinskega stavka.
Zloženi stavki: <ul style="list-style-type: none"> Priredje Podredje <ul style="list-style-type: none"> Kavzalni odvisniki Kondicionalni odvisniki Temporalni odvisniki Koncesivni odvisniki Relativni odvisniki 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec prepozna priredja po vrstah prirednih veznikov. Učenec takó prepozna naslednja priredja: kopulativno (z vezniki <i>et, etiam</i> in <i>non modo ... sed etiam</i>), disjunktivno (z veznikom <i>aut</i>), adverzativno (z veznikoma <i>sed</i> in <i>autem</i>), kavzalno (z veznikom <i>nam</i>) in konkluzivno (z veznikoma <i>ergo</i> in <i>itaque</i>). Učenec takó prepozna naslednja indikativna podredja: kavzalno (z veznikom <i>quod</i>), kondicionalno (z veznikoma <i>si</i> in <i>nisi</i>), temporalno (z veznikom <i>cum</i>), koncesivno (z veznikom <i>quamquam</i>) in relativno.

4.2 KULTURA IN CIVILIZACIJA

Učne vsebine	Učni cilji in standardi znanja
Razvoj latinskega jezika: <ul style="list-style-type: none"> Indoevropska jezikovna družina Razvojne faze latinščine Socialne zvrsti latinščine Nastanek in razvoj rimske države: <ul style="list-style-type: none"> Nastanek mesta Rima Odnos med grško in rimsko kulturo Politična zgodovina Rima: kraljestvo, republika, cesarstvo Ustroj rimske družbe in ureditev rimske države Najpomembnejše osebnosti iz rimske zgodovine in književnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec navedene kulturno-civilizacijske teme pozna do take stopnje, da je vsako izmed njih zmožen na kratko predstaviti: opisati ali obrazložiti oz. naštetati ali navesti nekaj značilnih primerov.

Rimska in grška mitologija:

- Mitologija in religija (antropomorfní politeizem)
- Najpomembnejši bogovi in polbogovi
- Druga mitološka bitja
- Odmevi in vplivi grško-rimske mitologije v poznejših stoletjih in današnjem svetu, še zlasti na Slovenskem

Vsakodnevno življenje v antičnem Rimu:

- *Familia*
 - Vloga ženske
 - Sužnji
- Običaji: poroka, rojstvo, pogreb
- Javno življenje in *cursus honorum*
- Trgovina in gospodarstvo
- Šola
- Vojska
- Kultura in zabava:
 - Gledališča
 - Terme
 - Gladiatorske igre
 - Cirkuške tekme
- Gradbeništvo:
 - Bivališča
 - Ceste, vodovodi, svetišča

Rimljani na Slovenskem:

- Poselitev v rimskih časih
- Vpliv antike na slovensko kulturo

Latinski jezik v slovenščini in drugih sodobnih jezikih:

- Latinske tujke
- Latinske besede in kratice v mednarodni rabi
- Latinski pregovori in reki

Opređeljeni standardi znanja ob posameznih vsebinskih sklopih so tisti minimum, ki ga morajo doseči učenci, da uspešno zaključijo učenje latinščine po tem učnem načrtu. Seveda pa bodo individualne razlike med njimi lahko tolikšne, kolikršne dopušča razpon ocen od zadostne do odlične. Navzgor prave meje ni, razen učiteljeve preudarne odločitve. Vse širitve in poglobljanja, ki presegajo opredeljene standarde znanja, so namreč v pristojnosti učitelja, ki ima dovolj strokovne avtonomije, da program individualizira za skupine učencev ali za posamezne učence. Vendar mora biti učitelju pri preseganju standardov znanja merilo najmanj sposoben in motiviran učenec v oddelku oz. skupini, ne pa najboljši in najbolj ambiciozen. Za slednje je možna edino taka prilagoditev, ki ne prizadene ostalih učencev, torej v individualizirani akceleraciji učenja.

Zelo pomemben element jezikovnih vsebin je besedišče. Standard, ki naj ga učenec pri tem doseže, je odvisen od izbranega učbenika.

Obseg učnih ur, namenjen obravnavi posameznih vsebinskih sklopov, je mogoče opredeliti le s približnimi medsebojnimi razmerji. Soodvisnost učnih vsebin vseh navedenih sklopov je tolikšna, da bodo večinoma obravnavane sočasno, spreminjala se bo le prioriteta njihove obravnave.

Optimalno razmerje med tematskimi sklopi naj bi bilo globalno naslednje:

Jezikovne vsebine	Kulturno-civilizacijske vsebine
70 %	30 %

Seveda pa bo doseganje priporočenega razmerja odvisno od sposobnosti in interesa učencev ter homogenosti učnih skupin.

5 MEDPREDMETNE POVEZAVE

Učni cilji in učne vsebine latinščino opredeljujejo kot interdisciplinarni predmet, v katerem so medsebojno prepletene in nedeljivo povezane jezikovne in kulturno-civilizacijske vsebine.

Možne so medpredmetne povezave **s slovenščino** (jezikovne vsebine), **modernim tujim jezikom** (jezikovne vsebine), **zgodovino** (kulturno-civilizacijske vsebine) in z vsemi drugimi splošnoizobraževalnimi predmeti (kulturno-civilizacijske vsebine).

Latinščina se v osnovni šoli najtesneje povezuje **s poukom materinščine**. Brez sočasne obravnave jezikovnih pojavov v slovenščini in latinščini ni mogoče doseči vseh zastavljenih učnih ciljev. Tudi tujke latinskega izvora in latinizmi so močna povezovalna nit med obema predmetoma; poleg globljega pomenskega razumevanja tujk se lahko razvija tudi večja jezikovna občutljivost. V slednjem se latinščina navezuje tudi na **pouk modernih tujih jezikov**.

S svojimi kulturno-civilizacijskimi vsebinami pa se latinščina še najbolj povezuje **s poukom zgodovine**, saj pretekle dogodke in tedanje vrednote nenehno primerja s sedanjimi in tako pri učencih razvija občutek o nedeljivi povezanosti preteklosti in sedanjosti.

6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Multum, non multa.

6.1 UVOD IN SPLOŠNA PRIPOROČILA

Latinščina je ena najstarejših šolskih disciplin, saj ima več kot dvatisočletno tradicijo. Kot se je spreminjala njena politična in kulturno-civilizacijska vloga, tako so se spreminjali tudi njen vzgojno-izobraževalni pomen, učni cilji in didaktika pouka. Zelo dolgo, vse do sredine 19. stoletja, so latinščino poučevali kot živ jezik, namenjen neposrednemu sporazumevanju. Ko pa se je latinščina v politiki, šolstvu in Katoliški cerkvi umaknila nacionalnim jezikom in so jo tudi kot internacionalni jezik spodrinili sodobni jeziki (francoščina, nemščina, angleščina), je prišlo do bistvenega preobrata tudi v njenem poučevanju. V učenju latinščine se je ravnovesje med temeljnimi štirimi jezikovnimi zmožnostmi (slušno razumevanje, ustno sporočanje, bralno razumevanje in pisno sporočanje) korenito spremenilo, tako da je v središče stopilo branje izvirnih besedil, ostale tri (govor, poslušanje in pisanje) pa so se umaknile na učno obrobje.

Pa tudi pot do tega cilja ni bil ena sama. Dolgo je didaktika pouka latinščine temeljila na prepričanju, da je treba najprej obvladati gramatične zakonitosti in se šele nato srečati z besedilom (prevlada paradigme nad sintagmo, gramatikalni pristop). To izhodišče je postajalo vse manj privlačno, bolj ko se je razvijala zavest o nujnosti jezikovne akulturacije. Jezikovnih zmožnosti namreč ni mogoče usvojiti brez sočasne pridobitve nekaterih zunaj-jezikovnih znanj, saj je jezik socialno-kulturni fenomen: za razumevanje leksičnih in njim nadrejenih jezikovnih enot in njihovo pravilno rabo je treba poznati tudi socialne in kulturne konvencije določenega okolja in dobe. To pa je možno samo, če učenje izhaja iz konteksta oz. vsebinsko integralnega besedila, ne pa slovnične oblike (prevlada sintagme nad paradigmo, kontekstualni pristop). To spoznanje, ki ga je še dodatno podkrepila uveljavitev strukturalizma v preučevanju sodobnih jezikov, je bistveno vplivalo tudi na razmerje med jezikovnimi in kulturno-civilizacijskimi sestavinami v učnih načrtih za latinski jezik. Prej prevladujoče gramatikalne vsebine so se začele umikati kulturno-civilizacijskim in od podrobnejše opredelitve učnih ciljev je odvisno, kakšno je razmerje med obema sklopoma. V današnjem času se je že v vseh evropskih državah povsem uveljavila kontekstualna metoda, ki za učno izhodišče postavlja vsebinsko zaokroženo latinsko besedilo in temelji na sočasni obravnavi slovničnih in kulturno-civilizacijskih vsebin. Seveda pa ohranja tudi prvine aktivne rabe jezika, zlasti v obvladovanju besedišča in osnovnih oblikoslovnih obrazcev.

Po načelih kontekstualne metode daje učitelj tudi pri preprostih vajah za utrjevanje jezikovnih oblik in struktur poseben poudarek besedišču in vsebinam, ki so povezane z antično zgodovino, s kulturo, civilizacijo in z življenjem v antiki nasploh. Eden zahtevnejših vsebinskih in vzgojnih ciljev te metode je namreč, da učenec posamične, zlasti pogosto rabljene besede dojame tako v njihovem izvirnem pomenu in kontekstu izpred tisočletij kot v njihovem prenesenem aktualnem pomenu oziroma v strokovni terminologiji.

Morda najpomembnejšo spremembo v didaktiki pouka latinščine pa sta povzročila spremenjeni položaj in vloga učenca v sodobni šoli. Težišče pouka se je namreč z učitelja preneslo na učenca in proces učenja. Ključno vprašanje ni več, kako naj učitelj učenca uči, ampak kaj učenec potrebuje od učitelja. Spremenjena vloga in položaj učenca sta spremenila tudi vlogo in položaj učitelja.

Ni več učitelj tisti, ki učencu postavlja vprašanja, določa odgovore in ugotavlja njihovo ustreznost. Učitelj učencu pomaga poiskati odgovore na vprašanja, ki si jih je sam zastavil:

- Kaj moram znati? Čemu moram to znati? ← učne vsebine in cilji
(motivacija za učenje: poznati vsebine učenja in razumevati cilje)
- Kako moram to znati? ← standardi znanja, pogoji preverjanja in ocenjevanja znanja
(motivacija za učenje: vedeti, kakšno in kolikšno znanje je potrebno, v kakšni obliki je vrednoteno in koliko je vredno)
- Kako se moram učiti? ← didaktična priporočila
(motivacija za učenje: zavest, da učenje ni težko, če se znaš učiti; učiti pa se znaš, ko veš, kako boš pridobil čim bolj kakovostno znanje za čim dalj časa po čim krajši in preprostejši poti)

Učitelj je torej danes bolj motivator in organizator učenčevega učenja kot poučevalec in ocenjevalec. Čeprav tudi razlaga in ocenjuje, naj v prvi vrsti učenca navdušuje (*Amor magister optimus.*) in usposablja za učenje ter jih opozarja na kakovost njihovega znanja.

6.2 PRIPOROČILA PO SESTAVINAH POUKA

6.2.1 Pouk

Sodoben pouk latinščine naj bo načrtovan tako, da je usmerjen k učencem in na proces učenja. Upošteva naj torej učenčevo starost, sposobnost in potrebe, hkrati pa ponuja čim več možnosti za njegovo tvorno sodelovanje. Pri pouku naj učitelji uporabljajo metodo pozitivne motivacije, ki spodbuja učenčeve lastne napore in je usmerjena bolj v njegov osebni napredek kot v absolutni standard znanja. Učiteljevi popravki naj bodo spodbudni in temeljito pojasnjeni.

Besedišče: Ker se latinskih besed ne da učiti tako kot besedišča sodobnih jezikov, saj pomnjenja ne podpira aktivna raba (poslušanje), mora poučevanje besedišča temeljiti na asociativnem učenju. Učenci naj nove latinske besede povezujejo z njihovimi refleksi v materinščini in modernih tujih jezikih, urejajo naj jih v besedne družine tako po pomenskih in etimoloških kot tudi po morfoloških in sintaktičnih kriterijih.

Slovnica: Učenje latinske slovnice naj temelji na nenehnem sočasnem vzporejanju z oblikami in strukturami v slovenščini, v omejenem obsegu in na poenostavljeni ravni pa tudi s sodobnimi tujimi jeziki.

Učenec naj uporablja raznovrstne jezikovne vaje:

- naloge izbirnega tipa (izbiranje pravilne oblike),
- odgovori da/ne,
- odgovori pravilno/napačno,
- naloge dopolnjevanja (s posameznimi besedami ali deli stavkov),
- naloge pretvarjanja (besede v pravilno obliko, ene konstrukcije v drugo),
- naloge združevanja (prostih stavkov v zložene, premege v odvisni govor),
- naloge popravljanja napak,
- naloge sestavljanja vzporednih besedil,
- naloge prevajanja (iz slovenščine v latinščino in iz latinščine v slovenščino).

Posebno opozorilo je potrebno pri vajah prevajanja iz slovenščine v latinščino. Te so zgolj element jezikovnega pouka, ne pa cilj same po sebi (kot je, denimo, prevajanje iz latinščine v slovenščino).

Kulturno-civilizacijska tematika: Pouk kulturno-civilizacijskih vsebin naj poteka sočasno z učenjem jezika že od samega začetka. Učitelj naj uporablja najrazličnejše oblike in metode in v čim večji meri aktivira samostojno delo učencev. Učencu naj pomaga premostiti dvatisočletno časovno in miselno oddaljenost tako, da – tudi s pomočjo slikovnega gradiva in konkretnih arheoloških ostankov – vzpodbudi učenčevo sposobnost vživljanja v preteklost in aktualizira veljavnost nekdanjih kulturno-civilizacijskih vzorcev.

6.2.2 Domače delo

Glavna didaktična zahteva v zvezi z domačimi nalogami je povezana z njihovim obsegom in zahtevnostjo. Nikakor naj ne bodo predolge niti prezahtevne, saj to učence demotivira. Občutek obvladljivosti je za domače delo glavna vzpodbuda, kar je treba upoštevati tudi pri učenju besedišča.

Tudi raznovrstnost domačih nalog lahko učence dodatno motivira, saj je pretirano ponavljanje istih vzorcev največji sovražnik uspešnega učenja. Domače delo naj zato vključuje najrazličnejše jezikovne vaje, od preprostega sklanjanja in spreganja pri utrjevanju nove snovi prek tvorjenja najrazličnejših oblik besed in besednih zvez s čim bolj pestrim besediščem (denimo povezav substantiva in adjektiva) do preprostejših vsebinsko zanimivih prevodov in celo inventivnih prostih spisov. Za spoznavanje antične kulture in civilizacije so zelo priporočljivi referati in poročila z muzejskih ogledov ali ogledov arheoloških izkopanin na kraju samem. Domače naloge so lahko tudi skupinske in organizirane v obliki projektnega dela, učitelj pa mora učencem ponuditi ustrezno literaturo in jih navajati na uporabo ustreznih priročnikov.

Z rednim preverjanjem domačih nalog in sistematičnim opozarjanjem na napake učitelj izboljšuje učenčevo raven znanja in spodbuja razvoj dobrih delovnih navad.

7 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Formalne pogoje preverjanja in ocenjevanja znanja opredeljuje ustrezni pravilnik, ki upošteva najbolj temeljne didaktične zakonitosti ugotavljanja in vrednotenja znanja:

- jasno ločuje preverjanje od ocenjevanja znanja;
- zahteva sprotost in javnost ocenjevanja znanja;
- predpisuje obveznost napovedovanja ocenjevanja;

- določa raznolikost oblik (ustno, pisno, izdelki) in načinov (individualno in skupinsko, pri pouku in izpitno).

Preverjanje znanja je proces zbiranja informacij o doseženem znanju učencev oz. o njihovih sposobnostih razumevanja in samostojne rabe jezikovnih vzorcev v novih okoliščinah. Preveritev znanja dá povratno informacijo učencu o kakovosti njegovega znanja in o uspešnosti njegovega učenja ter je hkrati podlaga učitelju za odločanje o nadaljnjem delu. Preverjanje naj bo čim bolj raznovrstno in aktivno: skupinsko, v dvojicah in posamično, sprotno in etapno, ustno in pisno. Rezultati preverjanja so izraženi opisno, s točkami ali odstotki, lahko tudi z oceno, vendar ta nima formalne vrednosti, ampak samo diagnostično oz. prognostično.

Ocenjevanje pa je vrednotenje znanja z oceno, ki ima formalno veljavo. Ocene so merilo učenčeve učne uspešnosti, zato morajo biti čim bolj objektivne. Učenci morajo biti ocenjevani pod enakimi pogoji, da bodo ocene primerljive. Naloge, ki bodo ocenjevane, morajo biti strukturirane tako, da bodo ustrezale ciljem, katerih doseganje preverjamo in ocenjujemo. Učenci morajo biti z datumom, oblikami, načini, kriteriji in pogoji ocenjevanja vnaprej seznanjeni.

Učitelj znanje učencev med drugim preverja tudi zato, da ugotovi, ali je že dovolj dobro, da ga lahko oceni. Dokler ne ugotovi, da večina učencev v oddelku ali učni skupini zadovoljivo obvlada preverjano snov, naj njihovega znanja ne ocenjuje, ker bo sicer primoran oceniti njihovo neznanje. Isto prepričanje naj ga vodi tudi pri ocenjevanju samem. Ker želi doseči čim boljše znanje učencev, jim bo omogočil, da ocene popravljajo oz. izboljšujejo.

Končna letna (sumativna) ocenitev naj temelji na vnaprej določenih in učencem znanih razmerjih med vrednostmi posameznih vrst ocen (pisno : ustno : izdelki). Priporočljivo je, da imajo največji delež ocene, ki so po svoji medsebojni primerljivosti najbolj objektivne, to so ocene šolskih pisnih izdelkov. Ocene, pridobljene z ustnim spraševanjem, so dovolj objektivne le, če učencu lahko zastavimo več vprašanj, na katera strnjeno odgovarja dalj časa. Ocene za domače pisne izdelke in njihove predstavitve naj bodo odločilne v toliko, v kolikor je mogoče ugotoviti oz. izmeriti samostojnost učenčevega dela.

